

مهمانان ناخوانده

نقض حقوق پناهندگان و مهاجرین افغان توسط ایران

HUMAN
RIGHTS
WATCH

مهمانان ناخوانده

نقض حقوق پناهندگان و مهاجرین افغان توسط ایران

تمام حقوق محفوظ است
نشر شده در ایالات متحده امریکا
طرح جلد از رافایل جیمینز

دیده بان حقوق بشر متعهد به دفاع از حقوق انسان ها در سراسر جهان است و تلاش می کند که با جلوگیری از تبعیض و دفاع از آزادی های سیاسی یکجا با قربانیان و فعالان حقوق بشر از مردم در برابر رفتار های غیر انسانی در زمان جنگ حفاظت کند و مجرمین را به پنجه عدالت بسپارد. دیده بان حقوق بشر با بررسی و افشاء موارد نقض حقوق بشر مسببین آن را پاسخگو می داند و دولت ها و قدرتمندان را به چالش می کشد که به اعمال تبعیض گرایانه خود خاتمه داده و قانون بین المللی حقوق بشر را محترم بشمارند. ما از مردم و جامعه جهانی می خواهیم از اساس حقوق بشر برای همگان پشتیبانی کنند.

دیده بان حقوق بشر یک سازمان بین المللی است که در بیش از چهل کشور فعالیت داشته و دفاتر آن در آمستردام، بیروت، برلین، بروکسل، شیکاگو، ژنو، گوما، جوهانسبورگ، لندن، لوس آنجلس، مسکو، نایروبی، نیویورک، پاریس، سانفرانسیسکو، توکیو، تورنتو، تونس، واشنگتن دی سی و زوریخ باز می باشد.

لطفا جهت کسب اطلاعات بیشتر از وبسایت ما: www.hrw.org بازدید کنید.

مهمانان ناخوانده نقض حقوق پناهندگان و مهاجرین افغان توسط ایران

چکیده ۱

پیشنهادهای کلیدی ۱۲

جمهوری اسلامی ایران باید: ۱۲

جمهوری اسلامی افغانستان باید: ۱۲

کمیسرایای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان باید: ۱۲

سازمان ملل متحد و شرک‌های جهانی افغانستان و ایران باید: ۱۳

پیشنهادهای ۱۴

به جمهوری اسلامی ایران: ۱۴

دسترسی پناهندگان و پناهجویان و محافظت از آنها ۱۴

دسترسی به تحصیل، استخدام، و خدمات دیگر برای پناهندگان و پناهجویان ۱۵

گزینه‌های منصفانه برای کارگران مهاجر و خانواده‌های آنها ۱۶

قانونی و انسانی بودن مراحل اخراج از کشور ۱۶

به جمهوری اسلامی افغانستان ۱۷

به کمیسرایای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان ۱۷

به سازمان ملل متحد و شرک‌های جهانی افغانستان و ایران ۱۹

چکیده

هنگامی که فرزندان ما [به علت خارجی بودن] از مدرسه اخراج شدند، تصمیم گرفتیم [ایران را] ترک کنیم. اما دیگر خیلی دیر شده بود. ما دیگر مقیم قانونی نبودیم و بنابراین نمی‌توانستیم به جای دیگری برویم. ما کارت‌های سبز [کارت‌های اقامت]، مدارک سازمان ملل داشتیم. اما دولت ایران این مدارک را جمع‌آوری کرد و مدارک جدیدی صادر کرد که هر شش تا نه ماه تمدید می‌شد. آخرین مدرک، ارزش چندانی نداشت [و بعد] نهایتاً آن را هم از ما گرفتند.

نجیب ت.، ۵۵ ساله و همسرش ۴۵ ساله. هنگامی که دولت ایران اعلام کرد شهری که آنها در آن به مدت ۱۸ سال زندگی کرده بودند، برای خارجی‌ها جزء «مناطق ممنوعه» می‌باشد و آنها پس از آنکه به تمام خارجی‌ها دستور داده شده بود آنجا را ترک کنند، هنوز در آنجا به سر می‌بردند، جواز پناهندگی خود را از دست دادند.

بیشتر پناهندگان از افغانستان می‌آیند تا از کشورهای دیگر. دوره‌های مکرر درگیری‌های مسلحانه – که جدیدترین آنها نبردهای خشونت‌آمیز فزاینده میان طالبان از یک طرف و دولت افغانستان و حامیان جهانی آن از طرف دیگر بوده است – میلیون‌ها افغان را از دهه ۱۹۸۰ به بعد، بر آن داشته تا پناهنده شوند.

بر طبق اطلاعات سازمان ملل متحد، از سال ۲۰۱۲، اکثریت قریب به اتفاق پناهندگان افغان در پاکستان و ایران زندگی کرده‌اند، که از این گروه حدود ۱/۷ میلیون نفر در پاکستان و نزدیک به یک میلیون نفر در ایران ثبت نام شده‌اند. از سال ۲۰۱۳ در ایران حد اقل برای نیم میلیون یا تعدادی در همین حدود انواع دیگر پروانه‌های اقامت موقت صادر گردیده است.

میلیون‌ها تن دیگر از افغان‌ها در اثر خشونت، ناامنی و نابود شدن وسائل امرار معاش گریخته‌اند، اما به دلایل مختلف به عنوان پناهنده ثبت نام نکرده، جویای حفاظت‌های قانونی دیگر بوده و یا جواز پناهندگی خود را از دست داده‌اند. این مهاجران غیر مجاز نیز عمدتاً در پاکستان و ایران سکونت گزیده، یا به صورت بخشی از مهاجرت‌های اقتصادی منطقه‌ای و دوره‌ای، برای دوره‌های طولانی در این کشورها اقامت کرده‌اند.

بر طبق سرشماری دولت، از اکتبر ۲۰۱۱، ایران پذیرای ۸۸۲٫۶۵۹ پناهنده ثبت نام شده بوده است که از آن تعداد، ۸۴۰٫۱۵۸ تن اتباع افغان، و بقیه عراقی بوده‌اند. بر طبق تخمین‌های اداره کل امور اتباع و مهاجرین خارجی ایران در سال ۲۰۱۲، در حال حاضر حدود ۱/۴ تا ۲ میلیون تن افغان در ایران زندگی و کار می‌کنند که به عنوان پناهنده ثبت نام نشده‌اند. مجموعاً به همراه پناهندگان ثبت نام شده، تعداد کل افغان‌ها در ایران به ۲/۴ تا ۳ میلیون تن می‌رسد.

افغان‌ها در ایران یکی از بزرگترین جمعیت‌های پناهندگان شهرنشین جهان را تشکیل می‌دهند، به طوریکه فقط سه درصد از پناهندگان افغان در اردوگاه‌های واقع در مناطق روستائی به سر می‌برند.

برای میلیون‌ها تن افغان‌های مجاز و غیر مجاز که در ایران زندگی می‌کنند، منافع چشمگیری وجود داشته است. بسیاری از آنها قادر بوده‌اند دستمزد دریافت کنند، که اگرچه در حد حد اقل گذران زندگی یا حتی کمتر از آن بوده است اما در مقایسه با آنچه که در افغانستان جنگ زده می‌توانستند به دست آورند زندگی‌ای با کیفیت بهتر برای آنها فراهم می‌آورد. به پناهندگان ثبت نام شده اجازه داده شده است از فرصت‌های تحصیلی بهره مند شوند که اغلب در مقایسه با آنچه که در افغانستان قابل دستیابی است، دارای کیفیت بالاتری می‌باشد. در حالی که مسئولین تا حدی سعی کرده‌اند آموزش ابتدائی برای افغان‌های غیر مجازی که در ایران زندگی و کار می‌کنند را فراهم آورند، اما بسیاری از آنها به علت هزینه‌ها و محدودیت‌های دیگری که توسط دولت ایران به آنها تحمیل شده از چنین حقی محروم هستند. برخی از افغان‌ها هم که اصلاً نمی‌توانستند در افغانستان به تحصیل دسترسی داشته باشند.

من حدود یک ماه پیش افغانستان را ترک کردم. از آنجا رفتم چون دیگر چیزی برای خوردن نداشتیم. هیچ پولی نداشتیم. در حقیقت نابود شده بودیم. خانواده‌ام هزینه رفتن مرا به قاچاقچی پرداخت کردند، اما این تصمیم من بود که بروم. از طریق پاکستان رفتیم. در کوهستان‌های پاکستان در حالیکه پیاده می‌رفتیم دزها با پنج اسلحه کلاشیکف آمدند و هر چه داشتیم از ما گرفتند بین راه زاهدان و تهران دوباره به ما دستبرد زدند. من داخل کفشم مبلغی پول داشتم که دزدهای اولی پیدا نکردند، اما دزدهای دومی آن را پیدا کردند. یک روز بعد در حالیکه هنوز پیاده می‌رفتیم، پیش از رسیدن به تهران، پلیس ما را پیدا و دستگیر کرد. در بازداشتگاه، غذا خیلی کم بود. من در بازداشتگاه اول ۳۰۰۰ تومان [معادل ۲۵ دلار آمریکا] و سپس ۱۰۰۰۰ ریال [معادل ۸ دلار آمریکا] در سفید سنگ [اردوگاه اخراج] پرداختم. خانواده‌های ما این پول‌ها را فرستادند. پلیس به ما گفت یا باید این مبلغ را پرداخت کنید و یا همین‌جا خواهید ماند.

سلیم، ۱۴ ساله، که تنها به همراه قاچاقچی از استان دایکندی در مرکز افغانستان به ایران آمد تا به دو برادر بزرگتر خود که در ایران بودند بپیوندد.

اگرچه بعضی از قوانین ایران تبعیض‌هایی برای زنان قائل می‌شود، به ویژه در ارتباط با طرز لباس پوشیدن و نیز موقعیت آنها در برابر قانون در موضوعات مربوط به ازدواج، طلاق، ارث و حضانت اطفال، اما زنان افغان در ایران از شماری از آزادی‌ها بهره مند هستند که در کشور خودشان از آنها دریغ شده بود. مخصوصاً در مقایسه با زنان و دختران ساکن افغانستان، آنها آزادی بیشتری برای رفت و آمد، دسترسی به تحصیلات بهتر، و امکان درخواست طلاق دارند. همانگونه که یکی از مقامات رسمی دولت افغانستان به سازمان دیده‌بان حقوق بشر گفت، «مردم در باره قتل‌های ناموسی [دختران و زنان] و از این قبیل مطالب [در افغانستان] می‌شنوند و در نتیجه نمی‌خواهند به اینجا باز گردند.»

اگرچه دولت ایران بار سنگین مقابله با سرازیر شدن این افراد را به دوش می‌کشیده است و از بعضی جهات هم به خوبی عمل کرده است، اما حد اقل از سال ۲۰۰۷ به بعد، ایران به افغان‌های تازه وارد اجازه نداده به عنوان پناهجو ثبت نام کنند، که در نتیجه اگر این پناهجویان بالقوه را به علت اقامت غیر قانونی در ایران به

افغانستان اخراج نمایند، آنها را در معرض خطر باز گردانده شدن به شرایط ایذاء و اذیت یا وضعیت خشونت‌های عمومی قرار می‌دهند. در واقع «راهنمای ارزیابی حمایت‌های بین‌المللی مورد نیاز پناهجویان افغان» که در اوت ۲۰۱۳ توسط کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان تهیه شده، هر گونه سیاستی که نیازهای مداوم بسیاری از افغان‌ها برای پناهجویی را دست کم برآورد کند مورد سؤال قرار می‌دهد.

در سال‌های اخیر، شرایط دشوارتر شده است و فشار علیه تقریباً تمام افغان‌های مقیم ایران افزایش یافته است، که از جمله می‌توان موانع بزرگتر برای دست یافتن به کمک‌های بشردوستانه و خدمات اجتماعی، دستگیری و بازداشت خودسرانه و مصونیت آزار دهنندگان افغان‌ها در برابر کارکنان دولت و بخش خصوصی را نام برد.

این گزارش—بر پایه مصاحبه با ۹۰ تن افغان که اخیراً تجربیاتی در ایران داشته‌اند، و نیز مقامات رسمی افغان و متخصصین امور پناهندگی و مهاجرت—اوضاع رو به وخامت [این افراد] را مستند می‌سازد. این گزارش نتیجه‌گیری می‌کند از آنجا که ایران به علت فقدان یک نظام پناهجویی کارآمد و نیز ارتکاب یک سلسله نقض حقوق از جمله دستگیری‌ها و بازداشت‌های خودسرانه، محافظت‌های لازم را برای پناهجویان جدید ورود فراهم نمی‌کند، هم بر اساس قانون ایران و هم بر طبق حقوق بین‌الملل، بر خلاف تعهدات خود نسبت به پناهندگان و مهاجران افغان عمل می‌کند.

آنها به سر و شانه‌های ما می‌زدند. پنج بار با اسلحه کلاشنیکف به پشت سر من کوبیدند. پس از نشستن، به چانه ام لگد زدند. به چانه من لگد زدند و گفتند برو توی صف.

رفیق، ۱۸ ساله، از اعضاء یک گروه افغان بود که به همراه یک قاچاقچی سعی داشتند وارد ایران شوند. چند تن از آنها پس از دستگیری توسط پلیس و پاسخ ندادن به سؤال پلیس که چه کسی در میان آنها قاچاقچی بود، مورد ضرب و شتم قرار گرفتند.

در طی ۳۵ سال گذشته، در حالیکه افغانستان وقوع جنگ‌های مکرری را تجربه کرده است، سیاست‌های ایران برای پناهجویان افغان در ایران شدیداً تغییر کرده است. از سال ۱۹۷۹ تا ۱۹۹۲ دولت ایران خود به خود به اکثر افغان‌هایی که وارد ایران می‌شدند اجازه اقامت دائم می‌داد. اما از سال ۱۹۹۲ به بعد، ایران از طریق انجام اقداماتی از جمله انجام مراحل پر پیچ و خم اداری برای تجدید جواز پناهندگی، امتناع از ثبت نام افغان‌های تازه وارد به عنوان پناهنده، و محروم کردن پناهندگان مجاز از دسترسی داشتن به خدمات عمومی، شروع به ترغیب و تحت فشار گذاشتن افغان‌ها برای بازگشت به افغانستان نمود.

در طی سال‌های بلافاصله پس از سقوط طالبان در سال ۲۰۰۱، تعداد عظیمی از افغان‌ها از ایران و دیگر کشورها به افغانستان باز گشتند، به طوریکه تنها در سال ۲۰۰۲ تعداد بازگشت کنندگان به ۲/۳ میلیون تخمین زده می‌شود. در حالیکه برخی از افغان‌ها با شور و شوق به وطن خود بازگشتند، بسیاری دیگر به علت خصومت و اذیت و آزارهای فزاینده در ایران و پاکستان، تحت فشار قرار داشتند که به کشور خود بازگردند.

کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان گزارش می‌دهد که از سال ۲۰۰۲ به حدود ۸۸۶٫۰۰۰ پناهنده افغان کمک کرده است از ایران به کشور خود باز گردند.

در سال ۲۰۰۱ دولت ایران اعلام نمود مرزهای خود را به روی افغانستان بسته است و اینکه برای ایران «دیگر عملاً قبول پناهندگان جدید غیر ممکن شده است.» در سال ۲۰۰۲، سازمان دیده‌بان حقوق بشر امتناع دولت ایران برای ثبت نام پناهجویان افغان تازه وارد را مستند ساخت، رویکردی که به جز چند مورد معدود استثناء—برای مثال ۱۶ مورد در سال ۲۰۱۲—تا به امروز ادامه یافته است. در همین حال، کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان کاهش مداومی را در تعداد افغان‌هایی که به افغانستان باز می‌گشتند مستند کرد، که این جریان از سال ۲۰۰۸ (یعنی همزمان با کاهش چشمگیر میزان امنیت در افغانستان) شروع شده بود.

به محض بیدار شدن متوجه شدیم که سربازهای ایرانی ما را محاصره کرده‌اند. آنها گفتند از جای خود حرکت نکنید والا شلیک می‌کنیم. پلیس افرادی که حلقه داشتند، را برد. آنها تلفن مرا شکستند. ما را داخل کانتینر کامیون‌های بزرگی گذاشته و با خود بردند. نزدیک بود از کمبود اکسیژن بمیریم. درها را قفل کرده بودند. به آنها التماس می‌کردیم در را باز بگذارند، در غیر اینصورت خواهیم مرد. آنها گفتند شما باید بمیرید. مرد چاقی همراه ما بود که در حال مرگ بود. بیهوش شده بود. یکی از بستگانش روکش پارچه‌ای [کامیون] را پاره کرد تا او بتواند نفس بکشد.

نعیم، ۳۰ ساله، به همراه یک گروه ۵۰۰ نفری افغان توسط قاچاقچی‌ها به ایران سفر می‌کردند. پس از عبور از مرز، در حال استراحت بودند که توسط پلیس دستگیر شدند.

در سال ۲۰۰۳، ایران سیستم جدیدی به نام «آمایش» (که در زبان فارسی به معنای تدارکات و آماده سازی می باشد) را برای ثبت نام مجدد تمام اتباع افغان که در آن زمان در ایران زندگی می‌کردند و در دهه های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ صرفاً به خاطر آنکه ملیت افغانی داشتند به آنها اجازه اقامت داده شده بود، را معرفی کرد. اکثریت قریب به اتفاق افغان‌هایی که از زمان آغاز این نوع ثبت نام به ایران وارد شده اند، به طور کلی اجازه ثبت نام برای کارت آمایش نداشته اند.

کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان از سال ۲۰۰۳ دارندگان کارت آمایش را به عنوان پناهنده ثبت شده محسوب کرده است. اگرچه برخی از مقامات رسمی ایران گفته‌اند دارندگان کارت آمایش را بر طبق قانون ایران نمی‌توان پناهنده دانست، اما دیگران از دارندگان این کارت مخصوصاً به عنوان پناهنده یاد کرده‌اند. اداره کل امور اتباع و مهاجران خارجی، دارندگان کارت آمایش را به عنوان پناهندگان غیر رسمی به شمار می‌آورد.

به رسمیت شناختن دارندگان کارت آمایش به عنوان پناهنده توسط کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان به دلایل گوناگونی مهم است، از جمله حمایت از این افراد در مقابل ابطال وضعیت پناهندگی ایشان توسط دولت ایران بدون وجود دلیل موجه.

در عمل، دارندگان کارت آمایش برای ابقاء وضعیت خود، در برابر مقامات ایرانی با مراحل پیچیده و دیوان سالاری فزاینده‌ای روبرو هستند که در آن کوچکترین اشتباه می‌تواند به قیمت از دست دادن همیشگی وضعیت پناهندگی تمام شود. دارندگان کارت آمایش باید کارت خود را مرتباً تجدید کنند. از زمان نخستین ثبت نام صدها هزار افغان در سال ۲۰۰۳، نه دوره ثبت نام مجدد انجام شده است که هر بار کارتی با رنگ متفاوت صادر می‌گردد. کارت‌ها که پناهندگان باید وجهی را برای آن پرداخت کنند، معمولاً برای یک سال معتبر می‌باشند. هنگامی که تاریخ انقضاء کارت فرا می‌رسد بدان معناست که دارنده کارت به طور غیر قانونی در ایران اقامت دارد و باید از کشور اخراج شود. اگر دارنده کارت نتواند به محض انقضاء کارت قدیمی برای کارت جدید ثبت نام کند مقیم غیر مجاز به حساب خواهد آمد و شامل حال اخراج از کشور خواهد شد.

موانع موجود برای پناهندگان شامل ثبت نام های مجدد و مکرر، فقدان یاری رسانی برای کمک به درک این مراحل اداری که به ویژه بر روی وضعیت افراد کم سواد تأثیر می‌گذارد، و پرداخت هزینه‌های هنگفت که بسیاری از پناهندگان بی بضاعت قادر به پرداخت آن نیستند، می‌گردد. سازمان دیده‌بان حقوق بشر مواردی را مستند ساخته است که در آن پناهندگان ثبت نام شده افغان وضعیت پناهندگی خود را از دست داده‌اند زیرا مقامات ایرانی موانع دیوان سالاری مبهم و دشواری را در ارتباط با ابقاء وضعیت آنها تحمیل کردند و همچنین مسئولین آنها را تشویق نمودند در ازای به دست آوردن یکی دیگر از اشکال موجود پناهندگی، از پروانه اقامت فعلی خود چشم‌پوشند. این روند نهایتاً باعث می‌شود این افراد از حقوق کمتری برخوردار شوند و یا منجر به اخراج آنها می‌گردد.

اگرچه ما هیچ مدرکی دال بر وجود یک خط‌مشی یا تلاش سازمان یافته از جانب مقامات ایران صرفاً به منظور اخراج پناهندگان ثبت نام شده و برگرداندن آنها به افغانستان پیدا نکردیم، اما محدودیت‌های سنگین و فزاینده ایرانیان بر پناهندگان افغان این خطر را افزایش می‌دهد که احتمال بازگرداندن غیر قانونی افغان‌هایی که حقیقتاً در صورت بازگشت به کشورشان در معرض خطر یا آسیب‌های جدی دیگر قرار دارند، بیشتر شود.

اگر مسئولین ایرانی افغان‌های بدون کارت آمایش را شناسائی کنند می‌توانند آنها را بدون داشتن حق اعتراض نسبت به اخراج از کشور و یا داشتن راهی برای ارائه درخواست پناهجویی، فوراً از کشور اخراج نمایند.

اکثر مردان، زنان و کودکانی که ما در «نقطه صفر» -- مرز میان ایران و افغانستان در منطقه مرزی اسلام قلعه -- با آنها مصاحبه کردیم، به تازگی از ایران اخراج شده بودند. برخی از مصاحبه شونده‌ها، که اغلب از مردانی بودند که پس از ورود به ایران به صورت قاچاق، تنها در این کشور زندگی می‌کردند و بدون داشتن اجازه رسمی کار می‌کردند، به نظر بی تفاوت می‌رسیدند گویی که این هم بخشی از روال کار است. آنها قبلاً از این مراحل عبور کرده بودند و پیش بینی می‌کردند که مجدداً هم برای آنها اتفاق خواهد افتاد. بسیاری از آنها شکایت می‌کردند که به ویژه در هنگام دستگیری و اخراج، توسط مسئولین، مورد آزار و اذیت های گوناگون قرار گرفته‌اند.

مصاحبه شونده‌ها دیگری هم بودند که در حالتی کاملاً بحرانی قرار داشتند. سازمان دیدهبان حقوق بشر با پدر و مادری صحبت می‌کرد که آنها را در طی مراحل اخراج از فرزندان‌شان جدا کرده بودند -- و به هیچ وجه نمی‌دانستند چگونه آنها را دوباره پیدا کنند؛ مردان و زنان جوانی که در ایران به دنیا آمده بودند و عملاً از به دست آوردن تابعیت ایرانی ممنوع شده و اکنون به کشوری فرستاده می‌شدند که هرگز در زندگی خود آن را ندیده بودند؛ و پسروانی که تنها به ایران سفر کرده بودند تا برای خانواده خود مبلغی پول به دست آورند و اکنون نمی‌دانستند چگونه به خانه باز گردند. یا حتی اینکه آیا هرگز می‌توانند بدون بردن پولی که خانواده شان شدیداً به آن نیاز داشتند، به خانه باز گردند.

بسیاری از مصاحبه شونده‌ها اظهارات مسعود ج. را ابراز می‌کردند که می‌گفت «ایران کشوری مسلمان مانند افغانستان است. من نمی‌توانم بفهمم چگونه مسلمانان می‌توانند با مسلمانان دیگر اینطور بد رفتار کنند.»

مسعود ج.، اسلام قلعه، ۱۹ آوریل ۲۰۱۲.

در سال ۲۰۱۱، مقامات ایرانی حدود ۱۵۰۰۰۰ افغان را فقط از طریق قرارگاه مرزی اسلام قلعه اخراج کردند. در سال ۲۰۱۲ ایران روزانه ۷۰۰ افغان را اخراج کرده است، یعنی ۳۰ درصد افزایش نسبت به سال ۲۰۱۱ وجود داشته است. اما به هر حال این نکته قابل توجه است که اکثریت قریب به اتفاق این اخراج ها مربوط به پسران یا مردان مجردی است که برای کار کردن به ایران رفته بودند.

به دنبال معرفی طرح آمایش، تناسب افغان های جدید ورودی که درخواست پناهجویی داشتند به شدت کاهش یافت. افغان هایی که امروز به ایران وارد می‌شوند در حقیقت امکان طرح درخواست پناهجویی را ندارند. پناهجویان افغان باید قادر باشند درخواست پناهجویی خود را به اداره کل امور اتباع و مهاجرین خارجی ایران که زیر نظر وزارت کشور اداره می‌شود، و بر طبق قانون ایران موظف است به درخواست های پناهندگی و پناهجویی رسیدگی نماید، تحویل دهند. معهذا، تحقیقات ما -- با عدم دسترسی یا فقدان آمار عمومی -- حاکی از آن است که برای اکثریت قریب به اتفاق افغان های تازه وارد ارائه درخواست پناهجویی عملاً غیر ممکن است.

یک مقام رسمی به سازمان دیده‌بان حقوق بشر گفت که از سال ۲۰۰۷ به بعد اجازه ثبت نام جدید داده نشده است. یک مقام رسمی دیگر به ما گفت هر سال تعداد انگشت شماری از افغان‌های جدید ورود کردند در طرح آمایش ثبت نام کنند، اما وی نتوانست در این زمینه اسناد و یا توضیحات بیشتری ارائه دهد.

مشکل دیگر این است که به افغان‌های اخراجی از ایران هیچگونه فرصتی برای اعتراض نسبت به اخراج آنها داده نمی‌شود، از جمله اینکه هیچگونه توضیحی به آنها داده نمی‌شود که چرا جواز سابق پناهندگی آنها منقضی شده و یا چگونه آنها از طرح درخواست پناهجویی ممنوع شده‌اند.

دولت ایران همچنین دارندگان کارت‌های آمایش را تشویق نموده است در قبال دریافت اجازه یک ساله اقامت و کار، که حداقل برای یک سال دیگر قابل تجدید می‌باشد، کارت آمایش خود را تحویل دهند. اگرچه دولت ایران از این حق قانونی برخوردار است که افرادی که جواز پناهندگی خود را واگذار نموده‌اند از کشور اخراج کند، اما این مطلب هنوز روشن نیست که آیا پناهندگانی که انجام چنین کاری را پذیرفته‌اند کاملاً از پیامدهای این جریان آگاه بوده‌اند و پیش از دست کشیدن از وضعیت پناهندگی خود، با داشتن اطلاعات کافی رضایت داده‌اند یا خیر. با توجه به اینکه مقامات ایرانی سپس ممکن است تصمیم بگیرند اجازه‌های اقامت این افراد را تجدید نکنند و آنها را اخراج نمایند، چنین وضعیتی ممکن است برای افغان‌هایی که در خطر آزار و اذیت در افغانستان قرار دارند پیامدهای سخت و ناگواری به همراه داشته باشد.

مقامات ایران همچنین در صدد تنگ تر کردن حلقه کنترل خود بر روی افغان‌های غیر مجاز در ایران بوده‌اند که از طریق تشویق افغان‌ها به ثبت نام نزد دولت صورت می‌گیرد. پس از ثبت نام، این افراد (اگر تا آن زمان گذرنامه نداشته‌اند) باید گذرنامه، اجازه اقامت در ایران و اجازه کار به دست آورند. اگرچه ایران کاملاً مجاز است که اتباع غیر مجاز را ثبت نام و گروه بندی کند، اما باید به این نکته توجه داشت که مراحل تهیه مدارک مناسب، هم گران و هم از جهت تدارکاتی برای بسیاری از افغان‌ها دشوار است. نکته مهم تر آنکه این طرح ایجاد انتظام، که «طرح ساماندهی اتباع خارجی» نامیده می‌شود، ابداً نمی‌تواند جایگزین سیستمی شود که به افغان‌های تازه وارد اجازه دهد درخواست پناهجویی کنند یا صرفاً بر پایه ملیت خود، مستقیماً برای تحت پوشش قرار گرفتن، ثبت نام نمایند (مانند آنچه که در سال ۲۰۰۳ بر اساس طرح آمایش با یک بار ثبت نام انجام شد).

ما با مینی بوس در منطقه سرهک سفر می‌کردیم. یک مأمور پلیس آمد و از ما خواست کارت شناسایی خود را نشان دهیم. مأمور پلیس کارت شناسایی ما را با خود برد و گفت «فردا کارت را به شما پس می‌دهم. ساعت ۸ صبح اینجا باشید.» من هم [فردای آن روز] رفتم و آنها همگی ما را داخل اتومبیلی گذاشتند و به یک بازداشتگاه [مخصوص اخراج از کشور] بردند. [سپس ما را از کشور اخراج کردند در حالی که سه فرزند ما، ۸، ۱۰، و ۱۲ ساله در ایران مانده‌اند....] نمی‌دانم چه باید بکنم. پولی ندارم که پاسپورت و ویزا بگیرم. ما هیچکس را در مشهد نداریم که به ما کمک کند. ما به مزار شریف خواهیم رفت. در آنجا خانه‌ای نداریم، اما سعی می‌کنیم خانه‌ای اجاره کردیم و فرزندانمان را از ایران به اینجا بیاوریم. نمی‌دانم خداوند چه راهی پیش پای من خواهد گذاشت.

عارف، که به همراه همسر و فرزند نوزادش از ایران اخراج شد، در حالیکه سه فرزند دیگرش در ایران در خانه تنها مانده‌اند. خانواده آنها به مدت ۱۰ سال در ایران زندگی کرده بودند و به هنگام اخراج دارای کارت معتبر طرح جامع ساماندهی بودند.

تلاش‌های دولت ایران برای متقاعد ساختن پناهندگان افغان به ترک ایران تا حدی موفق بوده است. کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان مجدداً در سال ۲۰۱۱ افزایش تعداد پناهندگان افغان که از ایران باز گشته‌اند، را خاطر نشان ساخته است، به طوریکه یکی از سخنگویان سازمان ملل متحد اینطور توضیح می‌دهد: «به نظر می‌رسد علت افزایش تعداد بازگشت‌های داوطلبانه و حمایت‌شده، فشار اقتصادی و قطع یارانه‌های مربوط به کالاها و خدمات اساسی توسط دولت ایران باشد.»

علاوه بر موانعی که بر سر راه درخواست پناهجویی قرار دارد، پناهندگان افغان، پناهجویان و دیگر افرادی که به طور قانونی در ایران اقامت دارند، با محدودیت‌های شدید از جهت آزادی سفر و نیز محدودیت‌هایی در مورد دسترسی به تحصیلات، استخدام، کسب تابعیت ایرانی و حقوق ازدواج مواجه هستند. کلیه افغان‌ها و اتباع خارجی دیگر در بسیاری از مناطق کشور با محدودیت‌های تردد روبرو هستند و افغان‌های مجاز هم فقط می‌توانند در مشاغل بخصوصی به کار بپردازند که تمام آنها کارهای پست و حقیر و بسیاری از آنها هم خطرناک می‌باشند. پناهندگان افغان باید پیش از ورود به دانشگاه از موقعیت خود به عنوان پناهنده دست بکشند و نیز از تحصیل در برخی از رشته‌های کارشناسی ممنوع هستند. افغان‌هایی که دارای وضعیت اقامت قانونی نیستند در فراهم نمودن تحصیل برای فرزندان‌شان با مشکلات بسیاری مواجه هستند که در نتیجه بسیاری از کودکان یا مشغول به تحصیل نیستند و یا در مدارس مخفی به تحصیل اشتغال دارند. دولت ایران ازدواج برای بسیاری از زوج‌های ایرانی/افغانی را دشوار ساخته است، از دادن تابعیت به شوهران افغان که دارای همسر ایرانی هستند امتناع می‌باشند و برای تابعیت فرزندان اینگونه زوج‌ها نیز موانعی را ایجاد می‌کند.

و بالاخره اینکه هم افغان‌های مجاز و هم افغان‌های غیر مجاز با یک سلسله آزار و اذیت‌هایی روبرو می‌شوند و بسیاری هم که از کشور اخراج می‌گردند با آزار و اذیت‌های پلیس، از جمله خشونت، دزدی، هزینه‌های نامعقول اخراج از کشور، کار اجباری در طی دوران بازداشت پیش از اخراج، و تحمل شرایط دشوار در بازداشتگاه‌ها، روبرو هستند. به ویژه در مورد کودکان مهاجر بدون همراه، به علت فقدان محافظت‌های لازم

در طی مراحل اخراج، نگرانی خاصی وجود دارد. این گزارش شامل مطالبی می‌گردد که از مصاحبه‌های ما با ۴۱ نفر از این کودکان حاصل شده است.

حدود ساعت ۶ صبح، ۲۰ تا ۲۵ نفر مأمور با لباس‌های نظامی به خانه‌ها حمله کردند و ما را دستگیر کردند. بعضی از ما را زدند. سپس ما را سوار چند کامیون کردند. برای مدتی در راه بودیم. بعد دیدیم در وسط یک صحرای خشک ما را پیاده کردند. برایمان کمی غذا آوردند. و بعد هم ما را به یک قرارگاه پلیس محلی بردند. چند نوجوان ۱۲ و ۱۳ ساله هم در میان ما بودند. در قرارگاه پلیس محلی در حدود ۴۵۰ افغان غیرقانونی بودند. ما باید هر یک ۵۰۰۰ تومان (معادل ۴ دلار امریکایی) تهیه می‌کردیم که برای انتقال خود به بازداشتگاه کرمان بپردازیم. من را مجبور کردند یک شب آنجا بمانم چون هیچ پولی نداشتم و آنها [پلیس] آن شب چندین بار با باتوم به سرم زدند. از من خواستند ۲۰۰۰ تومان [۱/۶۳ دلار امریکا] به آنها بپردازم، اما من آن را هم نداشتم، بنابراین من را در اتومبیلی گذاشته به بازداشتگاه کرمان فرستادند. آنجا هم به ۵۰۰۰ تومان احتیاج داشتم اما هیچ پولی نداشتم، بنابراین آنقدر گریه و التماس کردم تا مردم به من کمک کردند. بازداشتگاه کرمان محل وحشتناکی بود. [نگهبانان بازداشتگاه] ما را زدند و ترسانند و خیلی کم به ما غذا می‌دادند.

داوود، ۱۶ ساله، قبلاً هم از ایران اخراج شده بود و اکنون با یک گروه ۴۸ نفری سعی داشت به طور قاچاق وارد ایران شود و به برادرش که هنوز در ایران مانده بود، بپیوندد. این گروه در مهمانخانه ای در خواب بودند که پلیس آنها را دستگیر نمود.

تعداد عظیم پناهندگان و پناهجویان افغان بار اقتصادی و اجتماعی بسیار سنگینی بر روی پاکستان و ایران گذاشته است. دولت‌های پاکستان و ایران معترض هستند که کشور‌های دیگر از جمله آنهایی که از نزدیک در اوضاع افغانستان درگیر هستند مانند ایالات متحده امریکا و کشور‌های عضو اتحادیه اروپا، برای تحمل این بار عظیم قدم‌چندانی برنداشته‌اند. تنش‌های میان ایران و ایالات متحده نیز در این جریان سهیم بوده است به طوریکه ایران به ویژه از کشور‌های اهدا کننده تقریباً هیچ کمکی دریافت نکرده است و بدین ترتیب در یاری رسانی به تعداد عظیمی از پناهندگان افغان در این کشور، عملاً تنها مانده است. به علاوه، عواقب تحریم‌های مالی و اقتصادی علیه ایران که به دلیل داشتن برنامه‌های سلاح هسته‌ای به آن منتسب شده است منجر به کمبود ذخایر ارز خارجی و کاهش شدید و ناگهانی ارزش ریال ایران، افزایش تورم و بیکاری شده است. این اقدامات نیز تأثیر بدی بر توانایی دولت ایران در اداره امور افغان‌های مجاز این کشور داشته است و زندگی این گروه را که قبلاً هم آسیب پذیر بود، بیشتر از پیش دشوار ساخته است.

نمی‌دانم چه باید بکنیم. ما اینجا پولی نداریم؛ برای بازگشت، پول نداریم. همسر
کار نمی‌کند-او بی‌سواد است.

پدر حسینا و زهره، با اخراج او و دو دختر نوجوانش از کشور، همسر و سه
فرزند کوچکترش در ایران باقی مانده‌اند. پس از آنکه این دو دختر به دلیل آنکه
حسینا کفش اسپورت صورتی روشن پوشیده بود، در شهر مقدس قم دستگیر
شدند، پدر و دخترانش را از کشور اخراج کردند. پس از آنکه آنها برای کمک
به اعضاء خانواده تلفن کردند، پدر آنها و نامزد زهره به ایستگاه پلیس مراجعه
کردند. هنگامی که پلیس متوجه شد آنها افغان هستند، هر چهار نفر آنها را از
کشور اخراج کرد.

وضعیت افغان‌ها در ایران همچنین تحت تأثیر وقایع در مقیاس گسترده‌تر از قبیل رابطه ایران با افغانستان،
ارتباط ایران با ایالات متحده و بازیکنان مهم در صحنه جهانی و نیز خروج نیروهای بین‌المللی از افغانستان
تا پایان مهلت سال ۲۰۱۴ برای بیرون بردن نیروهای نظامی ایالات متحده از این کشور می‌باشد. این
عوامل، محیطی به وجود می‌آورند که در آن تنش‌های گسترده‌تر بین‌المللی بر روی اتباع آسیب‌پذیر
افغانستان تأثیر می‌گذارند. یک راه حل با دوام برای این مشکل نه تنها احترام گذاشتن بهتر ایرانیان به حقوق
پناهندگان و مهاجران است بلکه افغانستان همسایه‌های آن و هم پیمانان خارجی افغانستان و کشورهای اهدا
کننده هم باید با یکدیگر همکاری کرده و در عین حال که به دنبال پیدا کردن یک راه حل دراز مدت برای
میلیون‌ها افغان ساکن ایران و کشورهای اطراف آن هستند، سعی کنند به پناهندگان نیز کمک کنند.

بر اساس یافته‌های این گزارش و امنیت رو به وخامت در افغانستان که در آخرین راهنمای کمیساریای
عالی سازمان ملل در امور پناهندگان، یعنی «راهنمای ارزیابی حمایت‌های بین‌المللی مورد نیاز پناجویان
افغان»، ایران باید یک نظام واضح و شفاف برای پناجویی ارائه دهد تا به افغان‌هایی که مایلند درخواست
پناجویی کنند، چنین فرصتی را بدهد. این سیستم پناجویی باید تمام گروه‌های زیر را شامل گردد:
افغان‌های تازه واردی که مایلند درخواست پناهندگی کنند؛ افغان‌هایی که قرار است اخراج شوند و مایلند
درخواست نمایند اما هرگز به آنها چنین فرصتی داده نشده؛ و افغان‌هایی که از طرح آمایش به جواز اقامت
تغییر وضعیت داده‌اند اما جواز اقامتشان علیرغم قول‌های دولت مبنی بر عدم ابطال این جواز در آینده
نزدیک، هنوز هم ممکن است روزی باطل شود.

من دو پسر و پنج دختر دارم. یکی از دخترانم در افغانستان به علت سخته مغزی درگذشت. حالا چهار دختر برایم باقی مانده. یکی از پسرانم را اخراج کردند، در نتیجه الان فقط یک پسر برایم مانده. من به زندگی با این یک پسر عادت داشتم. اما این مردم بیرحم او را هم از من گرفتند. او پسر پر جنب و جوشی بود، همیشه به همه جا می‌دوید و سر می‌کشید. من همه درها را قفل کرده بودم که نتواند بیرون برود. و پسر بزرگم هم پیش از رفتن به محل کارش به من گفت درها را قفل کنم. اما این غیر ممکن است ... مگر می‌شود یک پسر جوان را در خانه نگاه داشت؟ پس از مدتی شروع به خواهش و تمنا کرد که در را برایش باز کنم. او گفت در را باز کن، من می‌روم چند تخم مرغ بخرم و برای خودم بپزم. همین که از خانه بیرون رفت، بلافاصله او را دستگیر کردند. او ۱۲ ساله است. او را شش ماه پیش از کشور اخراج کردند.

جمیله، حدود ۴۰ سال دارد. او پس از درگذشت شوهرش، از افغانستان به ایران رفت تا به دیگر اعضای خانواده‌اش، از جمله خواهرش که در آنجا بودند، بپیوندد. او و دو پسرش به طور غیر قانونی در ایران اقامت داشتند.

پیشنهادهای کلیدی

سازمان دیده‌بان حقوق بشر از دولت ایران، دولت افغانستان و شرک‌های جهانی درخواست می‌کند که قاطعانه جهت پایان دادن به موارد نقض حقوق بشری که در این گزارش مستندسازی شده‌اند عمل کنند. پیشنهادات کامل در انتهای این گزارش ارائه شده‌اند، اما اقدامات ضروری که باید هرچه زودتر انجام شوند عبارتند از:

جمهوری اسلامی ایران باید:

- به افغان‌های تازه وارد و به افغان‌هایی که به دلیل حضور غیر قانونی در کشور دستگیر شده‌اند اجازه دهید در صورت تمایل، درخواست پناجویی کنند، درخواست‌های این افراد را به طور منصفانه و مؤثر مورد بررسی قرار دهید و تضمین نمایید که به متقاضیان پذیرفته نشده حق استیناف داده شود.
- پناجویان و پناهندگان ثبت نام شده افغان را با زور به افغانستان باز نگردانید، و بر افغان‌هایی که مایلند در مرز درخواست پناهندگی به ایران کنند راه را مسدود نکنید.
- اطمینان حاصل نمایید که به هر افغان که با اخراج مواجه است فرصتی داده شود تا قاضی به پرونده او رسیدگی نماید و وی به کمک‌های حقوقی و حق استیناف دسترسی داشته باشد.
- به کلیه اتباع خارجی در ایران، بدون هیچگونه تبعیض، آزادی تردد بدهید، و طرح فعلی و غیر قانونی «مناطق ممنوعه» که افراد غیر شهروند را از اقامت و تردد از ۲۸ استان کشور ممنوع می‌سازد را لغو کنید.
- اطمینان حاصل کنید که تمامی نیروهای امنیتی و مقامات دیگر دولتی با پناهندگان، پناجویان و مهاجرین افغان بدون استثناء با شرافت و احترامی که شایسته حقوق انسانی این افراد است، و نیز مطابق با تعهدات حقوقی آنها بر طبق قوانین داخلی و بین‌المللی می‌باشد، رفتار کنند.

جمهوری اسلامی افغانستان باید:

- به دولت ایران فشار بیاورید تضمین نماید که مهاجرین افغان از حمایت‌ها و تشریفات حقوقی لازم، که بر طبق حقوق بین‌الملل به آنها اعطا شده، برخوردار شوند.

کمیسرای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان باید:

- نحوه کار دولت ایران را بررسی کنید تا اطمینان حاصل کنید افغان‌هایی که به دنبال پناجویی در ایران می‌باشند بتوانند به ایران وارد شوند، درخواست پناجویی نمایند، و به درخواست آنها به طور

منصفانه و مؤثر رسیدگی شود؛ همچنین بر طرز کار ایران نظارت کنید تا تضمین شود که هیچیک از پناهندگان ثبت نام شده مجبور به بازگشت به افغانستان نشوند.

- در شرایطی که در مرحله انتقال قدرت در افغانستان، ناامنی و عدم اطمینان رو به افزایش گذاشته است، از تأکید بر بازگشت افراد به عنوان یک راه حل پایدار خودداری کنید.

سازمان ملل متحد و شرک‌های جهانی افغانستان و ایران باید:

- ایران را برای پایان دادن به آزار و اذیت پناهندگان، پناهجویان و کارگران مهاجرین افغان تحت فشار قرار دهید.
- فراهم کردن کمک‌های بیشتر به دولت ایران برای تأمین هزینه‌های پناهندگان افغان در ایران، از جمله بهبود وضعیت دسترسی به تحصیل و مراقبت‌های بهداشتی را در نظر بگیرید.
- تأثیر تحریم‌های ایران را بر روی پناهندگان و مهاجرین افغان و نیز ایرانیان ارزیابی کنید، و برای کسب اطمینان از اینکه مردمی که حتی پیش از این هم آسیب پذیر بوده و در فقر به سر می‌برند در اثر این تحریم‌ها آسیب نبینند، اقداماتی انجام دهید.

پیشنهادات

به جمهوری اسلامی ایران:

دسترسی پناهندگان و پناجویان و محافظت از آنها

- به افغان‌های تازه وارد و به افغان‌هایی که به دلیل حضور غیر قانونی در کشور دستگیر شده‌اند اجازه دهید در صورت تمایل، درخواست پناجویی کنند، درخواست‌های این افراد را به طور منصفانه و مؤثر مورد بررسی قرار دهید و تضمین نمایید که به متقاضیان پذیرفته نشده حق استیناف داده شود.
- پناجویان و پناهندگان ثبت نام شده افغان را با زور به افغانستان باز نگردانید، و بر افغان‌هایی که مایلند در مرز درخواست پناهندگی به ایران کنند راه را مسدود نکنید.
- به دارندگان کارت‌های آمایش کماکان اجازه دهید وضعیت پناهندگی خود را برای مدت‌های طولانی‌تری تمدید کنند؛ اگر طرح آمایش متوقف شود، به تمام دارندگان کارت‌های آمایش که در معرض خطر آزار و اذیت در افغانستان قرار دارند اجازه دهید درخواست پناهندگی کنند و به چنین درخواست‌هایی به طور منصفانه رسیدگی نمایید.
- اطمینان حاصل نمایید که به هر افغان که با اخراج مواجه است فرصتی داده شود تا قاضی به پرونده او رسیدگی نماید و وی به کمک‌های حقوقی و حق استیناف دسترسی داشته باشد.
- به کلیه اتباع خارجی در ایران، بدون هیچگونه تبعیض، آزادی تردد بدهید، و طرح فعلی و غیر قانونی «مناطق ممنوعه» که افراد غیر شهروند را از اقامت و تردد از ۲۸ استان کشور ممنوع می‌سازد را لغو کنید.
- اطمینان حاصل نمایید که تصمیم‌گیری‌های مربوط به امور دادرسی مهاجرت که در ارتباط با کودکان می‌باشد، «بیشترین منفعت را برای کودک داشته باشد»، همانطور که در کنوانسیون حقوق کودک و رویه‌های قضائی بین المللی مربوطه مطرح شده است.
- اطمینان حاصل کنید که کودکان مهاجر و بی سرپرست تحت تکفل قرار بگیرند، در طول مراحل رسیدگی به امور مهاجرت و بازداشت از کمک‌های حقوقی رایگان برخوردار شوند و به پناهگاه مناسب، غذا، مراقبت‌های بهداشتی و تحصیلات دسترسی داشته باشند.
- اطمینان حاصل نمایید که بازگشت داوطلبانه پناهندگان به کشور خود حقیقتاً داوطلبانه و بدون هیچگونه زور و اجبار باشد، و در طول مراحل بازگرداندن آنها، امنیت و حرمت آنها حفظ شود و احترام کامل به حقوق انسانی پناهندگان گذاشته شود.
- اطمینان یابید که برنامه بازگشت داوطلبانه پناهندگان شامل اطلاعات به روز شده و عینی در باره شرایط داخل افغانستان باشد و به پناهندگانی که معتقدند بازگشت آنها خطری نخواهد داشت اجازه دهید پیش از تصمیم‌گیری در باره بازگشت، دیدار مختصری از مناطق مسکونی خود داشته باشند تا بتوانند درباره ماندن یا بازگشت، آگاهانه تصمیم بگیرند.

- اطمینان حاصل کنید که برنامه بازگشت داوطلبانه به اصل اتحاد خانواده احترام کامل بگذارد.
- به بیانیه‌های عمومی در باره پناهندگان افغان که اعمال تبعیض آمیز و غیر قانونی را تشویق می‌کند، از جمله توسط مسئولین غیر دولتی (از قبیل اجرای قوانین مهاجرتی کشور توسط عوامل غیر دولتی) خاتمه دهید. مرتکبین خشونت‌های نژاد پرستانه و ملیت گرایانه و تبعیض علیه پناهندگان، پناهجویان و مهاجرین را تحت تعقیب قانونی قرار دهید.
- برنامه‌ها و محیط داخل بازداشتگاه‌ها را با توجه خاص نسبت به فصول ۷ تا ۹ راهنمای محافظت و مراقبت از کودکان پناهنده و فصول ۳ تا ۵ راهنمای محافظت از زنان پناهنده، که هر دو توسط کمیسر ایای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان تهیه شده، سازماندهی و طراحی کنید.
- به سازمان‌های غیر دولتی اجازه دهید در مورد شرایط و وضعیت پناهندگان و پناهجویان در ایران تحقیق نمایند. در حال حاضر دولت خیلی از سازمان‌های غیر دولتی را از انجام چنین تحقیقاتی ممنوع ساخته است.

دسترسی به تحصیل، استخدام، و خدمات دیگر برای پناهندگان و پناهجویان

- به کلیه پناهندگان و پناهجویان، از جمله افغان‌ها، اجازه دهید از پرداخت هزینه‌های اقامت معاف شوند.
- به تمام کودکان افغان، صرف نظر از وضعیت مهاجرت آنها، اجازه دهید فوراً به طور رایگان برای انجام تحصیلات ابتدایی ثبت نام کنند. تمام هزینه‌های مربوط به تحصیلات ابتدایی را هرچه زودتر لغو نمایید.
- موانع تبعیض آمیز موجود بر سر راه تحصیلات افغان‌ها، از جمله الزام افغان‌ها به صرف نظر کردن از وضعیت پناهندگی خود برای پذیرفته شدن در دانشگاه را بردارید، و همانگونه که قانون بین المللی مکلف نموده است به تدریج در مقاطع متوسطه و عالی، تحصیلات رایگان را معمول کنید.
- برای کلیه پناهندگان و پناهجویان، از جمله افغان‌ها، دسترسی به خدمات بهداشتی و درمان را حد اقل در همان سطحی که برای افراد غیر شهروند دیگر در کشور موجود است، فراهم نمایید.
- به تمام پناهندگان و پناهجویان، از جمله افغان‌ها، اجازه کار بدهید و در صورت لزوم متقاضیان را از پرداخت هزینه‌های مربوطه معاف کنید.
- محدودیت‌هایی که به افغان‌ها اجازه می‌دهد فقط در مشاغل خاصی به کار بپردازند را لغو کنید، و تنها افراد غیر شهروند را از استخدام در تعداد محدود و مشخصی از سمت‌ها که به دلایل آشکار با موضوع شهروندی آنها مربوط می‌باشد، ممنوع نمایید. میان اتباع گوناگون از بابت این محدودیت‌ها تبعیض قائل نشوید.

گزینه‌های منصفانه برای کارگران مهاجر و خانواده‌های آنها

- مراحل مربوط به «طرح ساماندهی اتباع خارجی» را ساده کنید و به افرادی که برای کسب روادید از طریق این طرح حائز شرایط هستند، روادید بلند مدت تری صادر کنید و به آنها حق تمدید روادید را بدهید.
- اطمینان یابید تمام افغان‌هایی که داوطلبانه تصمیم به تحویل دادن و یا نگهداشتن جواز پناهندگی خود می‌گیرند، کاملاً از عواقب آن آگاه هستند.
- اطمینان حاصل کنید که افغان‌هایی که داوطلبانه در ازای به دست آوردن انواع دیگر جوازهای اقامتی از جواز پناهندگی خود صرف نظر کرده اند، در صورت باطل شدن این پروانه و قرار داشتن در معرض خطر آزار و اذیت در افغانستان بتوانند مجدداً درخواست پناهنجویی کنند.

قانونی و انسانی بودن مراحل اخراج از کشور

- اطمینان حاصل کنید که تمامی نیروهای امنیتی و مقامات دیگر دولتی با پناهندگان، پناهجویان و مهاجرین افغان بدون استثناء با شرافت و احترامی که شایسته حقوق انسانی این افراد است، و نیز مطابق با تعهدات حقوقی آنها بر طبق قوانین داخلی و بین المللی می‌باشد، رفتار کنند.
- به نهادهای امنیتی دستور دهید افرادی که دارای مدارک پناهندگی یا کارگر مهاجر هستند را هرگز نمی‌توان به طور شتابزده از کشور اخراج نمود، و برای تشخیص و مجازات مأمورینی که این قانون را نقض می‌کنند شیوه‌های مناسبی به کار بندید.
- اطمینان حاصل کنید تمام افرادی که قرار است اخراج شوند مهلت کافی برای تماس با اعضاء خانواده داشته باشند، و این فرصت در اختیار آنها گذاشته شود که اگر دیگر اعضاء خانواده آنها که قرار نیست اخراج شوند مایلند به آنها بپیوندند بتوانند به این کار اقدام کنند.
- به تمام افرادی که قرار است اخراج گردند، فرصت دهید دستمزدها و وجوه دیگری که از کارفرماها، صاحبخانه‌ها و افراد دیگر طلب دارند را دریافت کرده و نیز دارائی شخصی خود را جمع‌آوری نمایند.
- به تحمیل هزینه‌های اخراج و مالیات [بر عهده اخراج‌شوندگان] به عنوان بخشی از مراحل اخراج از کشور پایان دهید.
- در طی مراحل توقیف، کودکانی که با افراد بزرگسال هیچگونه نسبتی ندارند را در همه حال از آنها جدا نگهدارید و برای تمام کودکان بی سرپرست که در حال حاضر در ایران هستند و یا به ایران وارد می‌شوند، تأمین اجتماعی، کمک‌های قانونی، مسکن امن و کمک‌های مربوطه دیگر را فراهم آورید.
- مقررات جدی و اکیدی برای ممنوع ساختن آزار و اذیت لفظی و جسمی و نیز سرقت و اخاذی توسط پلیس و نگهبانان ایستگاه پلیس و بازداشتگاه‌ها و در طول مراحل اخراج، وضع کنید؛ ساز و کارهای مربوط به اجرای این ممنوعیت‌ها را گسترش داده و تقویت کنید.

- شرایط ایستگاه‌های پلیس و بازداشتگاه‌ها را به گونه‌ای نگاه دارید که با تعهدات ایران نسبت به قوانین بین المللی مطابقت داشته باشد.
- به سازمان‌های ملی و بین المللی حقوق بشر، از جمله کمیته بین المللی هلال احمر، اجازه دهید به تمام بازداشتگاه‌ها دسترسی داشته باشند و به بازداشت شدگان، به ویژه کودکان بی سرپرست، کمک نمایند.

به جمهوری اسلامی افغانستان

- به دولت ایران فشار بیاورید تضمین نماید که مهاجرین افغان از حمایت‌ها و تشریفات حقوقی لازم، که بر طبق حقوق بین الملل به آنها اعطا شده، برخوردار شوند.
- مراکز پذیرش برای کودکان بی سرپرست فراهم کنید و مراحل ردیابی خانواده‌ها را بهبود بخشید تا اطمینان یابید که این کودکان بی سرپرست بتوانند دوباره به خانواده‌های خود بپیوندند.
- کمک‌های بیشتری برای افغان‌های اخراجی در تمام مرزهای مشترک با ایران فراهم آورید و سیستم جمع آوری اطلاعات از اخراج شدگان را بهبود بخشید تا موارد نقض حقوق بشر را بتوان بهتر ردیابی کرد.
- کمک‌های دولتی را گسترش دهید و بهتر کنید-هم از جهت مالی و هم از جهت فراهم نمودن فرصت‌های شغلی-تا به افغان‌های بی بضاعتی که از ایران و کشورهای دیگر اخراج شده اند و یا به میل خود بازگشته اند کمک شود.
- برای مبارزه با آزار و اذیت‌های قاچاقچیان انسان‌ها که در افغانستان فعال هستند اقدامات فوری صورت دهید.
- از دولت ایران جداً بخواهید با اجرای توصیه‌های فوق، به آزار و اذیت پناهندگان و مهاجرین افغان خاتمه دهد.
- به مستند سازی و انتشار اخبار آزار و اذیت افغان‌ها در ایران توسط کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان ادامه دهید.

به کمیسرایای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان

- نحوه کار دولت ایران را بررسی کنید تا اطمینان حاصل کنید افغان‌هایی که به دنبال پناجویی در ایران می‌باشند بتوانند به ایران وارد شوند، درخواست پناجویی نمایند، و به درخواست آنها به طور منصفانه و مؤثر رسیدگی شود؛ همچنین بر طرز کار ایران نظارت کنید تا تضمین شود که هیچیک از پناهندگان ثبت نام شده مجبور به بازگشت به افغانستان نشوند.
- اطمینان حاصل کنید که کلیه اتباع خارجی، از جمله پناهندگان، اطلاعات کافی در باره برنامه‌های تغییر مکان که به علت تعیین «مناطق ممنوعه» به وجود آمده، اطلاعات کافی دریافت کرده‌اند، و

اطمینان یابید که شرایط تمام توافق نامه‌های تغییر مکان و توافق‌های دیگر با دولت ایران، اکیداً توسط این دولت‌ها و کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان اجرا می‌شود.

- به دولت ایران فشار بیاورید تا هر پناهنده‌ای که کارت آمایش خود را با هر یک از جوازهای دیگر اقامتی تعویض می‌کند، در صورت ابطال پروانه اقامت جدید و اگر با بازگشت به افغانستان در خطر آزار و اذیت قرار دارد، بتواند مجدداً درخواست پناهجویی نماید.
- بر طرز کار دولت ایران نظارت نمایید تا آموزش‌های مناسب برای نیروهای امنیتی در بازداشتگاه‌ها فراهم شود و اطمینان حاصل کنید که حداقل استانداردهای بین‌المللی برای بازداشتگاه‌ها رعایت شود، و امکان آزار و اذیت در بازداشتگاه‌ها به حداقل برسد.
- از دولت ایران درخواست کنید هزینه‌های آمایش را کاهش دهد، زیرا چنین هزینه‌هایی می‌تواند پناهندگان را از ثبت نام مجدد برای کارت‌های آمایش منصرف کند و سبب غیر قانونی شدن اقامت و اخراج آنها می‌شود؛ از مقامات ایران جداً بخواهید ایجاد مزاحمت، اخاذی، محبوس نمودن، و بازگرداندن اجباری پناهندگان افغان که به طور غیر قانونی حذف نام شده اند را پایان دهد.
- در زیر نظر داشتن ایران برای دنبال نمودن جدی معیارهای بین‌المللی در مورد کمک به بازگشت داوطلبانه افراد با هشیاری کامل عمل کنید.
- در شرایطی که در مرحله انتقال قدرت در افغانستان، ناامنی و عدم اطمینان رو به افزایش گذاشته است، از تأکید بر بازگشت افراد به عنوان یک راه حل پایدار خودداری کنید.
- از نقطه نظر برنامه ریزی،

○ برای افرادی که مایلند داوطلبانه باز گردند امکانات زیر را فراهم نمائید:

- برنامه‌های مناسب برای جوانان که بتواند نیازهای نسل دوم پناهندگان افغان که در تبعید متولد شده و پرورش یافته اند را پاسخگو باشند، چه از جهت مهارت‌ها، امرار معیشت، و یا تحصیلات؛
- برنامه‌های مناسب برای زندگی در شهر که تمایل بیشتر پناهندگان افغان که از ایران بازگشته اند می‌باشد را در نظر بگیرد.

○ برای افرادی که گزینه بازگشت را در نظر دارند،

- اطلاعات به روز شده در باره وضعیت اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در هر منطقه و هر ولایت افغانستان را در اختیار این افراد قرار دهید؛
- ابتکارهای تحقیقاتی در مرزها را برای تهیه اطلاعات مناسب برای برنامه ریزی افزایش دهید؛

- همکاری و مشارکت اطلاعات با سازمان‌های غیر دولتی داخل ایران و افغانستان را افزایش دهید تا برای افرادی که در ایران برای کمک به پناهندگان افغان فعالیت می‌کنند، حمایت بیشتری فراهم شود.

به سازمان ملل متحد و شرک‌های جهانی افغانستان و ایران

- ایران را برای پایان دادن به آزار و اذیت پناهندگان، پناهجویان و کارگران مهاجرین افغان تحت فشار قرار دهید.
- فراهم کردن کمک‌های بیشتر به دولت ایران برای تأمین هزینه‌های پناهندگان افغان در ایران، از جمله بهبود وضعیت دسترسی به تحصیل و مراقبت‌های بهداشتی را در نظر بگیرید.
- تأثیر تحریم‌های ایران را بر روی پناهندگان و مهاجرین افغان و نیز ایرانیان ارزیابی کنید، و برای کسب اطمینان از اینکه مردمی که حتی پیش از این هم آسیب پذیر بوده و در فقر به سر می‌برند در اثر این تحریم‌ها آسیب نبینند، اقداماتی انجام دهید.
- در ملاقات با مقامات رسمی ایران، بر این نکته تأکید نمایید که ایران برای محافظت از پناهندگان و پناهجویان ایران تعهداتی دارد، از جمله اطمینان یافتن از اینکه آنها برای همیشه به افغانستان باز نمی‌گردند، و نیز اینکه در مورد افغان‌هایی که حقیقتاً مایلند داوطلبانه بازگردند این کار با حفظ امنیت و حرمت آنها و با احترام کامل نسبت به حقوق انسانی آنها انجام شود.
- بودجه کافی برای برنامه‌های بازگشت داوطلبانه فراهم کنید تا اطمینان یابید این برنامه‌ها مطابق استانداردهای بین‌المللی باشند، به ویژه معیارهایی که در کتاب راهنمای ۱۹۹۶ کمیساریای عالی سازمان ملل در امور پناهندگان، «بازگشت داوطلبانه: کتاب راهنمای محافظت بین‌المللی» و نیز نتیجه‌گیری‌های نهاد «اکس کام» [ExCom] تصریح گردیده، رعایت شوند. چنین برنامه بازگشت داوطلبانه باید با فعالیت‌های بازسازی در داخل افغانستان از قبیل نظارت بر حقوق بشر، برنامه‌های توسعه مناطق روستایی و طرح‌های مین زدایی و تخلیه نیروهای نظامی هماهنگ شود.

(عکس بالا و عکس روی جلد) افغان‌ها در حال عبور مرز از ایران به سوی افغانستان؛ اسلام قلعه، آوریل 2013

© Mikhail Galustov for Human Rights Watch

ایران هر سال هزاران افغان را بدون انجام تشریفات حقوقی و یا دادن فرصتی برای اعتراض قانونی، بازداشت و از مرزهای خود اخراج می‌کند. مراحل اخراج به طور شتابزده انجام می‌شود و به افغان‌ها مهلت نمی‌دهد اثبات نمایند که این حق قانونی آنهاست که در ایران بمانند و یا درخواست پناهنجویی کنند. این گزارش که بخشی از آن بر پایه مصاحبه با پناهندگان و کارگران مهاجر است خشونت‌ها و آزار و اذیت‌هایی که با اخراج این افراد همراه می‌باشد را مستند می‌سازد. این موارد نقض حقوق بشر عبارتند از اجازه ندادن به افغان‌های تازه وارد برای درخواست جواز پناهنجی، ندادن فرصت به افرادی که در معرض اخراج شدن هستند برای ارائه درخواست پناهنجی، تحت فشار گذاشتن پناهندگان ثبت نام شده افغان برای بازگشت به افغانستان و ایداء و بدرفتاری در طول مراحل اخراج از کشور.

گزارش «مهمانان ناخوانده» بر پایه مصاحبه‌هایی است که با 90 تن افغان با خانواده‌های آنها که اخیراً در ایران حضور داشتند، و نیز با تعدادی از مقامات رسمی افغانستان و متخصصین امور پناهنجی و مهاجرت بین آوریل 2012 و اوت 2013 انجام شده است. این گزارش به تجزیه و تحلیل قوانین و مقررات ایران و نیز معیارهای بین‌المللی حاکم بر نحوه برخورد با پناهندگان و پناهجویان می‌پردازد و نشان می‌دهد که خط‌مشی و عملکرد دولت ایران حقوق و امنیت حدود یک میلیون پناهنده رسمی افغان در ایران و صدها هزار تن دیگر که از ناپسمانی و ناامنی جنگ در افغانستان گریخته‌اند را در معرض خطر جدی قرار می‌دهد. سپس برای چگونگی حل این مشکلات، این گزارش پیشنهاداتی را به دولت ایران ارائه می‌کند.